

Posudek oponenta bakalářské práce: Vejce

Autor bakalářské práce: Eliška Malečková

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Výtvarná výchova

Název práce: Název bakalářské práce: Vejce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D.

Oponent bakalářské práce: doc. Mgr. Anna Vartecká, Ph.D.

Téma bakalářské práce „**Vejce**“ bylo diplomantce zadáno z důvodu potřeby fenomén zkoumat multidisciplinárně, jak to odpovídá požadavkům na profil současného projektového vyučování.

Bakalářská práce se hlouběji zabývá fenoménem vejcem z perspektivy jeho existence a metafory. Zahnuje rozsáhlý biologický kontext, který osvětluje základní charakteristiky a funkce v přírodě. Analýza zahrnuje srovnání různorodosti, barevnosti a velikosti vejce u různých živočichů, u nichž zaujímá důležitou roli v procesu vzniku nového života a následujících generací.

Majoritní část práce je věnována konceptu *Kosmického vejce*, jakožto mytologickému motivu stvoření světa. Sleduje odlišnosti a variace tohoto motivu v různých kulturách, s důrazem na rozmanitost v kontextu kosmického vejce. Centrálním zdrojem pro tuto část práce byla studie Františka Šmejkal, jenž se věnoval detailní analýze kosmického vejce.¹ Další část práce se věnuje zkoumání motivu vejce v kontextu výtvarného umění. Analyzuje umělecké práce, hledá symboliku vejce a snaží se porozumět pohledu autorů na tuto tematiku. Zvláštní pozornost je věnována metaforám, spojeným s vejcem a jeho významem v umění. Mezi důležité autory, které jsou v práci zmiňováni patří Georg Flegel, Hieronymus Bosch, Josef Šíma, Toyen a Eva Kmentová,. Zkoumání zahrnuje průnik zobrazování vejce v umění až po jeho nynější podobu v současném umění. Vejce je už od dávných dob považované za symbol obnovy, plodnosti, tajemství, proniklo také do mnoha aspektů lidského života, včetně umění. Tato bakalářská práce se zabývá analýzou významu vejce ve vybraných uměleckých dílech a jeho symboliky v těchto dílech ale i v kontextu různých historických období. Od starověkých mýtů až po moderní umělecké tendence je vejce stálým objektem zájmu umělců, kteří ho zpodobňují a zobrazují jako archetypální symbol s mnoha vrstvami významů. Prostřednictvím analýzy vybraných děl se práce pokouší porozumět různorodým interpretacím a symbolickým významům, které vejce v umění představuje. Práce shrnuje historické, kulturní a filozofické kontexty, které mohou přispět k většímu porozumění tomuto fascinujícímu symbolu a jeho významu v lidské kultuře. „Vajíčko (samičí pohlavní buňka) je velice specializované, osobitě přizpůsobené především k oplození a potom k vývoji a výživě zárodku.“ U většiny nižších živočichů jsou vejce malá. Důležitou vlastností vejce jsou jeho zárodečné obaly. Někteří živočichové nekladou jen jedno vejce, ale kladou je ve větších počtech. Příkladem tomu jsou žraloci, plazi, ptáci (kladou vejce po jenom) a ryby. Vejce je v dnešní době často spojováno s Velikonocemi a s tvorbou kraslic. Tvorba kraslic a obřady spojené s vejcem sahají do vzdálené minulosti pravěku a starověku. Existují archeologické nálezy z pohřebišť z těchto období. Vejce byla přivážena z Afriky punskými a fénickými obchodníky. Zvyk dávání zdobených vajec do hrobů se objevuje i u slovanských národů. Podle pohanských zvyků mělo díky vejci nastat posmrtné znovuzrození. Slovo kraslice má původ ze staročeského slova „krásliti“. Embryologie je vědecká disciplína, která se zaměřuje

¹ František Šmejkal, Josef Šíma: Praha, Odeon 1988.

a sleduje všechny živočichy od bodu, kdy dojde k oplození vaječné buňky až do vytvoření mladého organismu. Embryologie má svou historii: můžeme jí rozdělit do dvou období: 1) před vystoupením Darwina a 2) po vystoupení Darwina. Charles Darwin vnesl do výzkumu důslednou historickou metodu, kterou popsal ve svém revolučním díle „O vzniku druhů přirozeným výběrem“.

Při zkoumání pojmu „kosmické vejce“ se musíme vrátit k úplnému prapůvodci. Jedná se o pojem archetyp, který definoval a zkoumal Carl Gustav Jung. Podle koncepce Františka Šmejkal je Jungova archetypální koncepce plně aplikovatelná na výtvarné umění. Kosmické vejce podle Františka Šmejkal je archetypální představa, která vznikala už ve starověku v představách o stvoření světa. V této společnosti šlo o zpodobnění jednotnosti, úplného počátku. *„Ve vejci se skrývá všechno podstatné pro dnešní svět. Při prasknutí vejce se z něj rodí svět, který je většinou dělen na dvě části, nebo se z něj rodí prostor, který nám jako první určuje, kde je nahoře a kde dole. V dalších případech se z vejce zrodí bůh nebo člověk, který dá stvoření další generace a může tak vzniknout lidské pokolení. Rodí se z něj ale také čas. Nejstarší podoby vejce, které jsou nám dochovány i jako hmatatelný důkaz tehdejší společnosti o povědomí kosmického vejce jsou nálezy plastik ze začátku 6. tisíciletí př. n. l. nalezené v lokalitě Lepenski Vir“.* Vejce mělo pro lidi už od pravěku i jinou symbolickou podobu než jen počáteční a stvořitelskou. Bylo zřejmě objektem, který v sobě nesl magickou moc, proto mělo mnoho jiných funkcí, které byly ale stejně v důsledku spojené s původním kosmogonickým základem. Nejčastějším magickým spojením je spojení s mrtvými. Bylo symbolem života, nesmrtelnosti a znovuzrození.

V různých mytologických systémech (egypťském, indickém, tibetském aj.) hraje symbol vejce významnou úlohu. Oživení vejce v prostředí výtvarného umění se odehrává v renesanci a manýrismu. Dochází k tomu díky objevení starověkého pohledu na svět a na jeho stvoření a navracení se do antické symboliky. Je tomu tak i díky alchymii, se kterou se v této době také pracuje. Obnova symbolu vejce je v umění patrná především v malířství a architektuře. Tuto skutečnost lze doložit na díle od Francesca Collony, kde znázorňuje průřez chrámu, které symbolizuje alchymistickou baňku, tudíž filozofické vejce. Umělec nejvýznamnější, který pracoval s tématem vejce byl Hieronymus Bosch. Byl dokonale obeznámen s esoterickou i alchymistickou ikonografií a ve svých dílech s ní hojně pracoval. Na jeho obrazech dokonce dokážeme najít vajec více než jedno. Využívaným symbolem v jeho tvorbě je rozbité vejce, které symbolizuje něco démonického. Motivem rozbitého vejce se inspirují i další Boschovi následovatelé jako například Pieter Bruegel. V barokním umění symbol vejce upadá v zapomnění. Ve 20. století vzniká nový kánon, který odmítá staré tradiční styly a soustředí se spíše na moderní umění, kde je novost a co největší originalita umělce. Tato doba se opět navrácí k symbolu kosmického vejce, a to z důvodu zaměření na umělcevi individuální prožitky a představy a upustilo se od prostého popisu okolního světa. Kosmické vejce se vyskytuje často, ale v odlišných podobách. K jeho zobrazení většinou dochází podvědomě, protože jeho symbolika byla skoro zcela zapomenuta. Vejce v moderním umění plní podle něj velmi důležitou roli: *„Spojuje naši vykořeněnou, jednostranně racionálně rozvinutou psychiku s nejhlubšími kořeny našeho bytí a zakotvuje tak naše moderní diferencované vědomí v tradici. ...Máme nově interpretovat i integrovat archetypální obsahy do našeho vědomí ... a spojit život minulosti... s životem v přítomnosti.“*²

Práce je podána odborně kvalitně, literárně a jazykově kultivovaně.

Navrhuji ji k obhajobě! V Praze 13. 5. 2024

Prof. PhDr. Ladislav Daniel, PhD.

² František Šmejkal, Josef Šíma: Praha, Odeon 1988.

